

bente elkjær

når
læring
går på
arbejde

et pragmatisk
blik på læring i
arbejdslivet

forlaget samfundslitteratur

Når læring går på arbejde
Et pragmatisk blik på læring i arbejdslivet

Til John Anders
“the one and only”

BENTE ELKJÆR

Når læring går på arbejde

Et pragmatisk blik på læring i arbejdslivet

Forlaget Samfundslitteratur

Bente Elkjær
Når læring går på arbejde
– et pragmatisk blik på læring i arbejdslivet

1. udgave 2005 (trykt)
1. ebogsudgave 2013

© Samfundslitteratur, 2005

E-pdf produceret af [Narayana Press](#)

ISBN trykt udgave: 978-87-593-1054-5
ISBN elektronisk udgave: 978-87-593-1867-6

Samfundslitteratur
Rosenørns Allé 9
1970 Frederiksberg C
Tlf: 35 35 63 66
Fax: 35 35 78 22
sfforlagene@samfundslitteratur.dk
www.samfundslitteratur.dk

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk eller fotografisk gengivelse af denne bog
eller dele heraf er uden forlagets skriftlige samtykke forbudt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.
Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Indhold

Forord / 9

1. Arbejde og læring / 13

Klassifikation af læringsteorier / 15

Bogens indhold / 18

2. Læring på arbejdspladsen / 25

Med voksenuddannelse som inspirationskilde / 25

Arbejdspladsen som en ny ramme for læring / 28

Formaliseret uddannelse og uformel læring / 30

En opsummering / 33

3. Organisatorisk læring / 35

Organisationsforskningen som inspirationskilde / 36

Beslutningstagning som læreproces / 37

Organisatorisk læring som kommunikation / 38

Den individuelle a priori programmering / 40

En opsummering / 43

4. Praksislæring / 47

Fra kognition til praktiserende praktiker / 49

Læring og socialisering / 49

En opsummering / 51

Pragmatismens korrigerende blik / 52

5. John Deweys liv og virke / 57

En religiøs opvækst / 58

Hegel og Darwin / 61

Samtid og demokrati / 63

Uddannelse og pædagogik / 65
En opsummering / 67

6. Pragmatismens idé / 69

Pragmatisme og pragmatisme / 70
Pragmatismens oprindelse / 71
Peirces og James' pragmatisme / 73
Deweys pragmatisme / 76
En opsummering / 78

7. Deweys læringsbegreb / 81

Filosofi og pædagogik / 81
Deweys teoretiske inspirationskilder / 83
Et ontologisk læringsbegreb / 85
I begyndelsen var psykologien / 86
Siden erfaring og udforskning / 87
En opsummering / 89

8. Erfaring som kultur / 91

Det mangetydige erfaringsbegreb / 92
Erfaring som situeret "organisk koordination" / 93
Den vante forståelse af erfaring / 95
Erfaring og læring / 101
Emotionelle erfaringer og læringserfaringer / 103
Erfaringsbegrebet hos Negt / 106
Sociologisk fantasi / 108
Det eksemplariske princip / 109
Erfaring som bevidsthedsdannelse / 110
Forskelle på Deweys og Negts erfaringsbegreber / 112
Erfaringsbegrebet hos Kolb / 113
Forskelle i Kolbs og Deweys erfaringsbegreber / 117
En opsummering / 117

9. Udforskning som kritisk eller reflektiv tænkning / 119

Et vidensbegreb / 119

Faser i den kritiske eller reflektive tænkning / 123

En opsummering / 126

10. Organisationen som arena for læring / 131

Autonom handling, interaktion og transaktion / 132

Organisationer som sociale verdener / 136

Sociale verdener og arenaer / 137

En opsummering / 140

11. Organisationsudvikling som organisatorisk læring / 143

Fra digitalisering til organisatorisk læring / 144

Tilblivelse og tolkning af data / 145

Mellem mennesker og teknik / 148

Forskellige billeder af digital forvaltning / 150

Udvikling og organisationsudvikling / 152

Fyringer og fejlslagne projekter / 155

Åbninger af læringsarenaen / 157

En opsummering / 160

12. Med pragmatismen som følgesvend / 163

Arven / 164

Muligheden / 165

Eksemplet / 169

Den tredje vej / 170

Appendiks 1 / 173

Bibliografiske noter om Dewey / 173

Dewey i Danmark og i Skandinavien / 175

Kilder til Deweys uddannelsestænkning / 175

Appendiks 2 / 177

Biografiske noter om Dewey / 177

Noter / 179

Anvendt litteratur / 187

Stikord / 207

Forord

Det må have været en nødvendighed for mig at skrive denne bog, for ellers havde jeg ikke holdt ved i alle de år, den har været undervejs. Jeg husker nemlig præcis, hvornår jeg fik ideen til at skrive den. Det var på en konference i slutningen af 1980'erne på Århus Universitet, hvor jeg første gang mødte Jean Lave og hendes teori om læring som "legitim perifer deltagelse i praksisfællesskaber". Her udspandt der sig en diskussion, hvor John Deweys læringsbegreb blev bragt på banen, men hurtigt blev afvist af forsamlingen. Jeg har – desværre, fordi det for det meste er alt for ensomt – en forkærlighed for forfattere og teorier, der ikke er "mainstream". Min automat-reaktion er, at hvis nogen eller noget hurtigt afskrives, så må det være interessant at se nærmere på! Sådanne studier af "undergrundsforfattere" og teorier kan selvfølgelig være en blindgyde, men i tilfældet John Dewey, så har det modsatte været tilfældet. Jeg har faktisk i de forgangne år oplevet, at flere og flere – igen – er begyndt at interessere sig for pragmatismen – og altså også for Deweys bidrag hertil.

Mødet med Lave – og med Dewey (som jeg naturligvis både havde læst og hørt om tidligere) – faldt sammen med et skifte i min institutionelle forankring for efter at have været fået min ph.d.-grad (dengang: licentiatgrad) på den daværende Lærerhøjskole (nu: Danmarks Pædagogiske Universitet), var jeg blevet ansat på Handelshøjskolen i København (nu: Copenhagen Business School) og så småt begyndt at interessere mig for organisationer og organisatorisk læring. Jeg bevægede mig altså dengang fra uddannelsesforskningen og ind i organisationsforskningen, og nu flere år senere er jeg tilbage i uddannelsesforskningen som ansat ved Danmarks Pædagogiske Universitet. Jeg har således både haft min gang blandt uddannelsesforskere og organisationsforskere, og det er i det lys, man skal se min interesse for læring i arbejdslivet. Forskning i læring i arbejdslivet forener min interesse for på den ene side pædagogik og læring og på den anden side arbejde og organisationer.